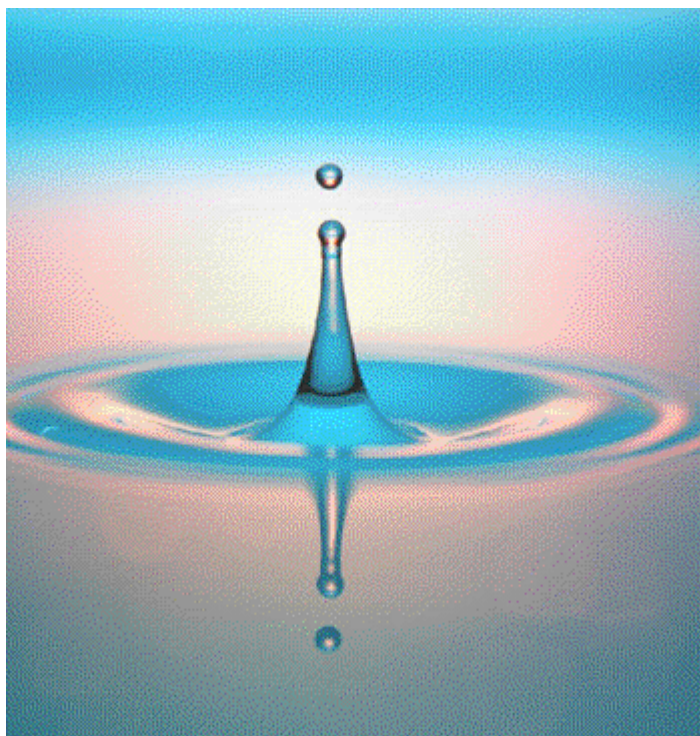

***Rendement van volwasseneneducatie
van ROC van Amsterdam (KAN) en ROC Aventus***

“Het druppel-effect voor het eigen leven”

***Spectrum Gelderland
Maurice de Greef
2010***

1. Opdracht van educatie: Het druppel effect

Heeft u ooit het moment meegemaakt vlak voordat het begint te regenen. Stapje voor stapje kondigt de regen zich aan. Heel voorzichtig, maar als ze eenmaal doorzet dan volgen de druppels elkaar zonder pardon op zonder enige rem. Het lijkt haast wel alsof de druppels als lopend vuurtje elkaar de kans geven om de aarde te bevochtigen. En hier geldt dan de uitdrukking “vele kleinen maken één hele grote”. Voor men het weet is de grond doordrenkt van water, doordat druppels elkaar verbinden en samen een grote plas vormen. Maar voordat deze plas op aarde is gekomen, is er al heel wat aan vooraf gegaan. De luchtdruk heeft haar best gedaan om plaats te maken voor een Lage Drukgebied, de wind is gaan stijgen en de temperatuur in sommige gevallen gaan. Het duurt even voor het losbarst, maar als de druppels vrij spel krijgen, kunnen ze een stortvloed worden en veel bepalen op het land.

Volwasseneneducatie lijkt net zo onbeduidend te beginnen. Een inwoner komt met naar het schijnt een kleine vraag. Men wil de werkwoordspelling iets beter leren, of een beetje kunnen chatten op de computer en in sommige gevallen iets meer weten over de opvoeding van de eigen kinderen. Het lijken allemaal simpele vragen, maar ervaring leert dat daar heel wat meer achter schuil gaat. Potentiële deelnemers stellen deze vragen meestal na lang wikken en wegen, omdat ze zich voor hun vragen schamen. Men denkt dat men juist de dagelijkse dingen gewoonweg hoort te weten en dat je daar eigenlijk geen fouten in mag maken. “Stel je voor wat de burens wel niet zouden zeggen.” Het komt voor dat mensen na jaren pas de stap durven zetten om alsnog Nederlands te leren of met de computer aan de slag durven te gaan. Al bij de intake merken professionals dat er meer achter de vraag verborgen zit. In de meeste gevallen heeft men te maken met kwetsbare volwassenen die middels een cursus een probleempje willen oplossen wat later een veel groter probleem leek te zijn. Iemand die niet kan lezen of schrijven, kan zich soms wel redden met veel trucs, maar er komt bijna altijd een moment dat deze “mentale kwelling” klachten veroorzaakt op andere gebieden, zoals werk, gezondheid of veiligheid.

Een eenvoudige cursus helpt veel mensen om hun leven weer op “poten” te krijgen, zodat ook zij als de kwetsbare burgers (voorheen) weer voldoende kansen hebben op een goed en gelukkig leven.

Onderzoek naar educatie toont aan dat juist educatie een effectieve wijze is om mensen direct te activeren of een betere plek in het dagelijkse leven te geven (De Greef, 2009). Het wetenschappelijk onderzoek “Leren voor Leven” van De Greef (2009) onder 34 ROC's en 40 locaties toont aan dat volwassen cursisten van de afdelingen Educatie & Integratie van de ROC's grote resultaten boeken. Van de cursisten kan 50,5% zich beter in en om huis redden en 43% gaat daadwerkelijk meer dingen doen, zoals vrijwilligerswerk of het organiseren van wijkactiviteiten. Daarnaast geeft 39,8% aan sterker in het leven te staan en o.a. assertiever te zijn geworden en beter voor de eigen kinderen te kunnen zorgen. En 36,6% ontmoet nieuwe mensen of verbetert haar contacten. En dat op basis van een meting over slechts 15 bijeenkomsten. Verdere analyse maakt duidelijk dat de verbeteringen in het maatschappelijk functioneren alléén door deelname aan de cursus komen en niet door andere omstandigheden worden veroorzaakt.

De wijze waarop educatie dit doet is te vergelijken met het druppel effect van de aankomende regenbui. Heel voorzichtig wordt onder begeleiding van een cursistbegeleider of een docent gekeken naar een klein specifiek probleem van iemand en dit wordt in kaart gebracht. Samen met deze persoon wordt gekeken welke praktische problemen hij of zij ondervindt in zijn of haar leven. Maar niet teveel tegelijk. Voorzichtig wordt bekeken wat verholpen moet worden. Gedurende een traject blijkt meestal dat er veel meer speelt en dat door iets kleins aan te leren of de cursist eigen te laten maken in een veilige omgeving onder begeleiding van een docent grotere problemen in het dagelijkse leven opgelost kunnen worden. Als een cursist eenmaal zijn eerste druppel heeft laten vallen, blijkt vaak dat er meerdere druppels kunnen vallen, mits de omstandigheden als begeleiding die voor een frisse wind zorgt en de veiligheid van de cursisten die voor een lagere druk (en minder

prestatiedrang) zorgen, succesvol zijn. Effecten blijken groot, zoals de resultaten van het onderzoek "Leren voor Leven" aantonen. Evenals de druppels die een grote plas vormen en veel invloed hebben op de vruchtbaarheid van de grond, staan de kleine leersuccessen samen garant voor een betere sociale inclusie van mensen en zijn ze een vruchtbare bodem voor een fijner dagelijks leven.

Als maatschappelijk ondernemer probeert <ROC invullen> middels educatie persoonlijke problemen van mensen op te lossen en ze handvatten te geven, zodat ze dus beter kunnen functioneren in de maatschappij. Deze onderzoeksrapportage geeft inzicht in het effect van de inzet van volwasseneneducatie op kwetsbare groepen binnen <ROC invullen>.

2. Onderzoeksmethodologie: De Kracht van de fenomenografie

Als onderdeel van het grootscheepse onderzoek “Leren voor Leven” is ervoor gekozen om naast het aantonen van de effecten van volwasseneneducatie onder 1095 cursisten een goede interpretatie te kunnen geven van wat de resultaten nu daadwerkelijk betekenen. Daarom is een fenomenografisch onderzoek gehouden onder 15 cursisten van het ROC van Amsterdam en 17 cursisten van ROC Aventus (in totaal 32 cursisten). Dit houdt in dat het fenomeen van “de invloed van het trainingsdesign op sociale inclusie” nog eens expliciet onderzocht is. Dus de invloed van de gehele leeromgeving (inclusief de omgeving van de cursist zelf) op het verkrijgen van een betere plek in de samenleving.

In deze deelstudie richten we ons op een specifieke doelgroep die tot de doelgroep van trajecten sociale redzaamheid in de volwasseneneducatie behoort, waarbij sociale inclusie een kernprobleem is (dus dit is een optimale onderzoekssetting voor onze kernvragen) maar die tegelijk niet in staat is om de vragenlijst in te vullen (vanwege de taaldeficiëntie). De taaldeficiëntie verantwoordt het gebruik van interviews als onderzoeksmethode. Er is hierbij gekozen voor een fenomenografische aanpak, omdat ervan wordt uitgegaan dat de deelnemers aan de educatieve programma’s de effecten van deze programma’s in termen van sociale inclusie op verschillende wijzen ervaren. Deze verschillende en concrete ervaringen met het fenomeen “sociale inclusie-effecten van educatieve programma’s worden in kaart gebracht.

Er is voor gekozen om cursisten van het ROC van Amsterdam en ROC Aventus te benaderen omdat zij voor veel extreem laagopgeleiden een educatief aanbod verzorgen. De cursisten zijn geselecteerd op twee wijzen, zodat groepen onderling vergeleken konden worden. Er is gekeken naar de docentperceptie. Van een 16-tal cursisten verwachtte de docent dat de sociale inclusie veel was toegenomen en van de andere 16 verwachtte de docent dat er een geringe toename was. Daarnaast hadden van deze cursisten 17 mensen een baan en 15 geen baan (door uitval en werving van een nieuwe respondent zijn de aantallen hier niet 16 versus 16). Middels een gestandaardiseerde interviewleidraad met bijbehorende instructie zijn de interviews afgenomen. Daarna is van elk interview een transcriptie (letterlijke weergave op papier) gemaakt. Voor deze cursisten is uiteindelijk bekeken op welk proces van sociale inclusie zij vooruitgang boekten en wat die vooruitgang dan precies inhield. Dit wetenschappelijk onderzoek is gebaseerd op de validering van de vragenlijst die gebruikt is bij het kwantitatieve onderzoek onder 1095 andere cursisten, die vergelijkbare kenmerken hebben als de ondervraagde cursisten die deelnamen aan het fenomenografisch onderzoek (De Greef, 2009).

De onderzoeksfases die zijn doorlopen, zijn:

1. Vaststellen van interviewlijst

Inhoudelijke kaders bepalen:

A. Elementen fenomenografie bepalen, die in de vragenlijst moeten zitten:

- Onderscheiding (deelnemers kunnen het fenomeen op eigen wijze ervaren door verschil in achtergrond);
- Gelijktijdigheid (deelnemers kunnen verschillende aspecten van het fenomeen gelijktijdig ervaren);
- Tijdelijkheid (deelnemers kunnen huidige ervaring van fenomeen vergelijken met eerdere ervaringen);
- Variatie (deelnemers kunnen het fenomeen op verschillende manieren ervaren).

B. Opzet interview:

- Semi-gestructureerd: Combinatie van open vragen met diagnostische vragen, waarbij deelnemers het voorgelegde fenomeen begeleiden en tegemoet wordt gekomen aan de behoefte aan verklarende vragen
- Soort vragen:
 - Één basisvraag: focus van interview;
 - Voorbereide vragen om interview te starten en te eindigen;
 - Een menu van voorbereide gekozen vragen om nieuwe gedachtegang van onderzoek te starten;

- Verschillende diepgaandere vragen (“doorvraagvragen”) om naar deelname van deelnemer aan hun ervaring te vragen. (Verwijzen naar wat deelnemer gezegd heeft en daarmee confronteren “2^e-lijns / second order”.)
- C. Onderliggende onderzoeksvraag: “In welke mate heeft de leeromgeving van de deelnemers aan korte cursustrajecten Sociale Redzaamheid van de ROC’s een invloed op de toename in inclusie?” Naar de cursist vertaald: Wat is er in je leven veranderd na het volgen van de cursus?

2. *Keuze voor onderzoeksdoelgroep aan de hand van verschillende contexten afgezet tegen cijfers ROC*

(Van belang zijn een optimale variatie doelgroep, relevantie voor thesis, range van verschillende contexten en ervaringen.)

Keuze voor onderzoeksdoelgroep wordt bij deze bepaald aan de hand van de volgende factoren:

- Wel of geen werk, omdat deelnemers met een baan een heel andere inhoudelijke vraag hebben dan deelnemers zonder een baan en daarnaast is de transfer ook anders in werk- en privé-situaties;
- Deelnemers die volgens docenten sterke groei doormaken versus deelnemers die volgens docenten minder sterke groei doormaken (eerste top 5 versus laatste top 5 volgens docentenobservatie);
- Evt. “genderverdeling”, leeftijdsverdeling, burgerlijke staat en verdeling NT1 – NT11/2 vergelijkbaar met die van het ROC;
- Het liefst ook in goed vergelijkbare cursussen / leeromgevingen (wat betreft inhoud en vormgeving);
- Het ROC levert een lijst per respondent aan betreffende lengte en naam van de cursus en het huidige KSE-niveau van de betreffende deelnemer.

Dus in schema:

	Verwachte groei is hoog	Verwachte groei is laag
Wel betaald werk	5 tot 8 deelnemers interviewen	5 tot 8 deelnemers interviewen
Geen betaald werk	5 tot 8 deelnemers interviewen	5 tot 8 deelnemers interviewen

3. *Keuze voor interviewers en instructie*

- Door docenten, maar dan uit een andere groep na een duidelijke en plenaire instructie van de onderzoeker;
- De docenten moeten aangeven dat de interviews gehouden worden als informatiebron voor het ROC om onder andere bestaande programma’s te verbeteren en dat het geen toets is;
- De docenten zullen als onafhankelijk persoon de interviews afnemen;
- Er mag geen herkenning van de docentenrol zijn;
- Eerste paar interviews zullen door onderzoeker zelf gedaan worden om vragen aan te kunnen scherpen.

4. *Afname van interviews bij individuele cursisten (20 tot 32 keer 1 uur onder exact dezelfde omstandigheden)*

5. *Transcriptie van de interviews (door onderzoeker en onafhankelijke secretariaatsmedewerkers)*

- De interviews worden uitgewerkt tot een letterlijke weergave van wat er gezegd is.

6. *Transcriptie voorleggen aan geïnterviewden (in groepen of uitwisseling antwoorden ROC van Amsterdam en ROC Aventus)*

- Dit wordt niet gedaan, vanwege het feit dat de deelnemers te weinig talig zijn om de interviews na te kunnen lezen.

7. *Analyse: Segmentering en categorisering transcripties*

Doorlopen analysestappen zijn:

- Overeenkomsten en verschillen van resultaten noteren;
 - Segmenten identificeren;
 - Elk segment van kop en samenvatting voorzien;
 - Vorming van categorieën op basis van samenvoegen van segmenten;
 - Categorieën weghalen of toevoegen als ze geen substantiële bijdrage aan hoofdsegmenten hadden;
 - Vorming van enkele hoofdcategorieën;
 - Categorie beschrijven aan de hand van tekstelementen van transcripties (vertegenwoordigd in segmenten);
 - Categorieën in bepaalde hiërarchie plaatsen indien mogelijk.
8. *Bespreking categorieën transcripties met expertgroep 1*
- Presentatie van resultaten om bevoegd kritisch onderzoek toe te staan (3 docenten uit de praktijk van ROC van Amsterdam ieder 6 interviews en vervolgens categorieën vergelijken met de analyse van de onafhankelijk onderzoeker).
9. *Bespreking categorieën transcripties met expertgroep 2*
- Presentatie van resultaten om bevoegd kritisch onderzoek toe te staan (2 docenten uit de praktijk van ROC Aventus ieder 6 interviews en vervolgens categorieën vergelijken met de analyse van de onafhankelijk onderzoeker).
10. *Wijzigen en vaststellen segmenten en categorieën transcripties*

3. Opbrengst en effect volwasseneneducatie in termen van sociale inclusie

Mensen een betere plek in de samenleving geven door ze te laten leren. Wat houdt dat in? Wanneer heb je als inwoner een betere plek in de samenleving of met andere woorden wanneer is je sociale inclusie verbeterd? Guildford (2000) geeft aan dat mensen geaccepteerd willen worden door familie, vrienden en de samenleving. Ze proberen zich een plek eigen te maken. Ook wel 'internalisatie' genoemd (Mastergeorge, 2001). Welzijnsprojecten tonen echter aan dat de stap naar internalisatie niet altijd gezet kan worden (Fortuin et al, 1997). Soms blijft het bij aanleren van vaardigheden en kennis of gedrag dat nog toegepast moet worden. Het blijft dan slechts bij 'activering' van volwassenen. Naast het zich eigen maken van een plek in de samenleving, kan ook de stap worden gezet naar actieve deelname (Guildford, 2000). 'Participatie' in wijkactiviteiten, activiteiten voor een vereniging of in kunst- en cultuur activiteiten zijn voorbeelden daarvan. Verté et al (2007) geeft aan dat participatie niet alleen een individueel proces is, maar dat deelname aan activiteiten juist interactie met mensen bevordert. Volgens Colley (1975), Smith (2007), Huisman et al (2003) en Priemus (2005) een proces van 'connectie'.

Sociale inclusie als opbrengst van volwasseneneducatie valt dus uiteen in vier processen die o.a. door de cursist in gang gezet kunnen worden, te weten:

- Activering (leren om te weten);
- Internalisatie (leren om te zijn);
- Participatie (leren om te doen);
- Connectie (leren om samen te leven).

Deze vier processen van sociale inclusie hebben betrekking op alle leefmilieu's, te weten:

- Wonen;
- Opvoeden;
- Onderwijs;
- Arbeid;
- Vrije tijd;
- Hulp- en dienstverlening.

Deelnemers gaan bijvoorbeeld meer contacten aan met collega's op het werk (connectie & arbeid), voelen zich meer thuis in hun woonomgeving (internalisatie & wonen), gaan vaker naar de arts indien het nodig is (participatie & hulp- en dienstverlening) en communiceren beter via de computer met andere familieleden (activering & vrije tijd).

De vier processen van sociale inclusie volgen elkaar niet op en hebben geen bepaalde rangorde. Ze overlappen elkaar wel. Iemand die nieuwe vaardigheden aanleert en meer zelfredzaam wordt (activering), kan ook meer gaan deelnemen in de maatschappij (participatie), maar iemand die nieuwe mensen ontmoet (connectie) hoeft zich geen nieuwe houding eigen gemaakt te hebben (internalisatie).

Op basis van de resultaten van de interviews en de kwantitatieve onderzoeksgegevens van het onderzoek "Leren voor Leven" zijn hieronder de resultaten in de vier clusters van sociale inclusie beschreven. Per cluster is aangegeven welk percentage van de onderzochte deelnemers aangaf dat zij een resultaat hadden geboekt in dit cluster. Vervolgens staan per cluster in alfabetische volgorde de concrete leeropbrengsten beschreven.

1. Activering

Omschrijving:

De cursist kan zichzelf in en om het huis redden. Hij kan zich uitdrukken en zijn mening geven, zowel mondeling als schriftelijk in privé en zakelijk verband, waarbij hij anderen begrijpt en verstaat. Hij verzorgt de in- en uitgaande correspondentie eventueel digitaal). Daarnaast kan hij zelf de dagelijkse bezigheden plannen en zijn administratie en financiën bijhouden (met eventuele ondersteuning).

Behaald bij 100% van de deelnemers.

Concrete leeropbrengsten:

- Agenda bijhouden
- Begrijpend lezen
- Begrijpend schrijven (artikel)
- Beter en meer spreken
- Beter lezen
- Beter of meer schrijven
- Boeken lezen
- Boodschappenlijstjes maken
- Dingen, grapjes en andere mensen meer begrijpen
- Eigen administratie doen
- Eigen naam schrijven
- Eigen straatadres schrijven
- E-mailen
- Geboortedatum kunnen zeggen
- Het alfabet en taal kennen (en ervaren)
- Kaarten en brieven sturen
- (Klachten)formulier invullen
- Klok kijken
- Kookboeken lezen
- Krant lezen
- Leren leren
- Leren oplossen van een klacht
- Makkelijker (telefoon)gesprekken voeren
- Meer en beter spreken
- Meer plezier in het schrijven hebben
- Meer te weten komen
- Meer voorlezen
- Memo's maken
- Mening geven
- Met de computer werken
- Nederlanders en anderen verstaan
- Officiële papieren lezen
- Om hulp of dingen vragen
- Ondertiteling lezen
- Op Marktplaats zoeken (en kopen)
- Pinnen
- Plezier in lezen hebben
- Post en (klachten- of sollicitatie)brieven lezen
- Recept voor Sinterklaas schrijven
- Rekenen
- Rijmpjes voor familie maken
- Situaties op papier zetten
- Straatnamen, busnummers en bushaltes lezen
- Tafels (sommen) maken
- Telebankieren
- Telefoonnummers begrijpen
- TV-programma's kijken
- Verjaardagen vieren
- Verslagen schrijven
- Vertellen
- Websites lezen
- Weten wat er te doen is door jezelf te oriënteren

2. Internalisatie

Omschrijving:

De cursist durft zichzelf te zijn en voelt zich daar goed bij. Hij leeft zelfstandig en draagt de verantwoordelijkheid voor het eigen huishouden en heeft (indien noodzakelijk en wenselijk) een passende baan en voedt zijn (eventuele) kinderen op. Hij kan zich thuis, maar ook op het werk, bij officiële instanties (als de gemeente) en naar de (school van de) kinderen goed mondeling en schriftelijk uitdrukken. Hij durft dingen te doen buitenshuis, op pad te gaan en heeft plezier in de dingen die hij doet.

Behaald bij 93,75% van de deelnemers.

Leeropbrengsten:

- Ander mens geworden en leven is veranderd
- (Ander) werk gevonden
- Betere stagebegeleiding kunnen verzorgen
- Controle van lezen van kinderen
- Durven autorijden
- Durven schrijven
- Durven spreken over lees- en schrijfprobleem (analfabetisme)
- Durven te bellen
- Durven te leren
- Durven te lezen
- Durven te praten
- Durven te schrijven naar een instantie
- Een andere wereld is open gegaan
- Eigen recht niet laten afpakken
- Huishouden doen
- Huiswerk met kinderen maken
- Leven is verrijkt
- Lijsten en bonnen voor werk maken
- Makkelijker praten in een vergadering
- Meer durf om jezelf te laten zien
- Meer praten met collega's of werkgever
- Meer verantwoordelijk zijn
- Minder angstig geworden
- Minder machteloos geworden
- Niet meer vechten
- Niets meer wijs laten maken
- Nieuwsbrief van school en verslagen, vergaderingen en nieuwsbrieven van werk lezen
- Op het werk beter voelen
- Plezier in dingen (en lezen) gekregen
- Rijbewijs gehaald
- Stakingsformulier invullen
- Thuis beter voelen
- (Vakantie-)uren lezen en invullen
- Vrolijker, gelukkiger en meer ontspannen zijn (en dus meer genieten)
- Zekerder, veiliger of beter voelen (en er meer bij horen)
- Zelf dingen op school van kinderen oplossen of met school communiceren
- Zelfstandiger geworden

3. Participatie

Omschrijving:

De cursist zorgt voor zijn eigen levensbehoeften door te winkelen en financiële zaken en correspondentie met de bank of het postkantoor af te handelen. Ook bij officiële instanties zoals politie en gemeente kan hij zich goed uitdrukken. Daarnaast bezoekt hij bij ziekte zorginstanties, zoals huisarts, ziekenhuis of apotheek. In zijn vrije tijd gaat hij op pad om deel te nemen aan dingen in de omgeving, zoals wijkactiviteiten of uit eten gaan.

Behaald bij 34,38% van de deelnemers.

Leeropbrengsten:

- Aangifte doen bij de politie
- Naar de gemeente gaan
- Naar dokter, huisarts, ziekenhuis of apotheek gaan
- Naar een restaurant gaan
- Naar winkel, markt, postkantoor of bank gaan
- Uitgaan
- Vaker naar dingen gaan

4. Connectie

Omschrijving:

De cursist onderhoudt contacten met familie, vrienden en kennissen en gaat contacten met nieuwe mensen aan. Indien nodig maakt hij daarvoor gebruik van openbaar of eigen vervoer. Hij heeft daarbij een goede verstandhouding met anderen uit zijn omgeving. Hij leert (indien nodig en wenselijk) nieuwe mensen kennen. Mogelijkerwijs is dit een gevolg van het geven van voorlichting of het ondersteunen van anderen.

Behaald bij 59,38% van de deelnemers.

Leeropbrengsten:

- Ambassadeur geworden
- Andere mensen stimuleren voor leren via school van kinderen
- Anderstaligen ondersteunen
- (Beter of meer) contact met buurt, omgeving en mensen maken
- (Beter) omgaan met (moeilijke) mensen
- Dingen ondernemen
- Gemeente bellen
- Mensen leren kennen
- Openbaar vervoer gebruiken
- SMS'en met vrienden
- Spreken met onbekende Nederlanders

Tabel 1 toont ter informatie een tabel met de persoonlijke kenmerken van de onderzoeksdoelgroep.

Tabel 1: Deelnemers onderzoeksdoelgroep (N = 32)

Karakteristiek	%
Geslacht	
Man	53
Vrouw	47
Leeftijd	
21 – 40	38
41 – 60	47
61 – 80	9
Onbekend	6
Burgerlijke staat	
Getrouwd	64,4
Niet getrouwd	16,8
Samenwonend	5,5
Weduwe – weduwnaar	11,3
KSE-niveau	
0-1	13
1	31
1-2	25
2	28
2-3	3

Vergelijking tussen de subgroepen van de geïnterviewden geeft overigens aan dat bij een aantal subgroepen bijna geen toename van sociale inclusie vertoond wordt. Uit tabel 2 is (aan de onderstreepte cijfers) af te lezen dat dat bij vier groepen het geval is:

- Mensen die volgens de docent een lage groei doormaken, maken zich minder snel nieuw (geleerde) dingen eigen in het leven (lage mate van internalisatie).
- Mensen met een baan kunnen minder snel (in overige activiteiten) participeren (geringe participatie).
- Mensen die òf geen baan en een lage groei hebben òf een baan en een hoge groei krijgen minder snel nieuwe of betere contacten (oftewel ze hebben een lagere connectie).

Tabel 2: Invloed baan en docentperceptie op toename sociale inclusie

Processen van Sociale Inclusie → Cursist-kenmerken ↓	Activering	Internalisatie	Participatie	Connectie
	<i>Vershil ↓</i>	<i>Vershil ↓</i>	<i>Vershil ↓</i>	<i>Vershil ↓</i>
<i>Subgroep 1: Lage groei en geen baan</i>	18%	<u>9%</u>	37%	<u>17%</u>
<i>Subgroep 2: Lage groei en baan</i>	30%	39%	<u>11%</u>	31%
<i>Subgroep 3: Hoge groei en geen baan</i>	28%	31%	42%	37%
<i>Subgroep 4: Hoge groei en baan</i>	23%	21%	<u>11%</u>	<u>14%</u>

Uit deze resultaten wordt duidelijk dat het hebben van een baan participatie kan blokkeren. Daarnaast is een door de docent geconstateerde lage groei van invloed op het feit, dat cursisten minder snel dingen eigen kunnen maken of contacten kunnen onderhouden of aangaan.

Dit zou kunnen betekenen dat als mensen een baan hebben, ze minder snel gaan deelnemen aan andere activiteiten. (Tenzij het mensen betreft die al een hoge sociale inclusie hebben en een kleine of geen groei vertonen.) Een baan zou voor velen dus niet alleen bevorderend kunnen zijn voor deelname in de samenleving, maar ook juist beperkend kunnen werken om naast die ene werkplek nieuwe contacten aan te gaan, waardoor men onvoldoende connecties in het leven heeft als de betreffende baan wegvalt. Educatieve trajecten zouden daar meer op kunnen inspelen. Ondanks het feit dat vooral laagopgeleiden veel tijd in werk investeren (als ze een baan hebben) zouden ze meer tijd moeten nemen om zich te oriënteren op andere activiteiten, waardoor ze zich ook zonder werk kunnen redden. Gezien de lagere sociaal-economische status van deze onderzoeksdoelgroep is het risico op het verliezen van een baan groter.

4. Klantgerichte benadering in maatschappelijke context

Dat de volwasseneneducatie binnen <naam ROC invullen> effectief is, blijkt uit de onderzoeksresultaten. De resultaten zijn enorm hoog:

- 100% van de deelnemers vertoont toename op het gebied van activering;
- 93,75% van de deelnemers vertoont toename op het gebied van internalisatie;
- 34,38% van de deelnemers vertoont toename op het gebied van participatie;
- 59,38% van de deelnemers vertoont toename op het gebied van connectie.

Eerder onderwijsonderzoek toonde aan dat slechts 10% tot 20% van wat volwassenen leren ook daadwerkelijk wordt toegepast. Resultaten van <naam ROC invullen> zijn dus vele malen hoger.

Dat de geboekte resultaten afhankelijk zijn van de invloed van de totale leeromgeving (inclusief de omgeving van de deelnemer) is ingebed in de vraagstelling binnen de interviews. Er is namelijk gekeken naar de toename van sociale inclusie door de leeromgeving. Vraag is wel wat nu een optimale leeromgeving kan zijn. Wat is volgens de cursisten en de resultaten van het gehele onderzoek "Leren voor Leven" van De Greef (2009) van belang om de opbrengsten van het leertraject te optimaliseren.

A. Investeer in begeleiding, interactie en betrokkenheid

Voor het overgrote deel van de deelnemers is de docent een enorm belangrijke factor voor het behalen van het succes en onmisbaar in het leertraject (zie tabel 3).

Begeleiding door de betreffende docent zorgt voor opheffing van blokkades uit vroeger tijden en zorgt voor een positieve stimulans om door te gaan met leren en de (on)geplande successen te bereiken. De docent vormt een stabiele factor in het leerproces en moet te allen tijde onderdeel zijn van de leeromgeving.

Ten tweede blijkt uit tabel 3 dat de betrokkenheid van de omgeving van de deelnemer in de zin van de ondersteuning van familie en vrienden (intieme contacten) een grote stimulans kan zijn. Zij zorgen voor een grotere transfer (toepassing van het geleerde in de dagelijkse praktijk). De omgeving moet dus worden betrokken bij het leerproces wil men kunnen spreken van een optimale leeromgeving.

Zo ook ten derde is de interactie met de medecursisten van belang (zie tabel 3).

Groepsleren verdient voorkeur boven individueel leren binnen een optimale leeromgeving. Volgens 75 % van de deelnemers is de interactie met de cursisten en elkaars hulp een belangrijke bepalende factor bij het vergroten van de kans op succes.

Wil het ROC een optimale leeromgeving realiseren dan zijn intensieve begeleiding van de docent in een lessituatie waar interactie tussen cursisten voorop staat en de betrokkenheid van de eigen praktijk (van het dagelijks leven) van groot belang.

Tabel 3: Belangrijke invloeden tijdens leren volgens de deelnemers

Bepalende factor	%
Eigen motivatie	31,25
Docent	90,63
(Interactie) Medecursisten	65,63
Familie en vrienden (Intieme contacten)	75
Lesstof en –methoden	28,13
Collega's en werkgever	18,75
Sfeer op school en in de les	0,03

B. Investeer in optimaliseren van zelfsturing en transfermogelijkheden

Uit het gehele onderzoek "Leren voor Leven" van De Greef (2009) kwam naar voren dat alle kenmerken van het trainingsdesign (vrij vertaald de leeromgeving) invloed hebben op de toename van sociale inclusie met als belangrijkste uitzonderingen de "leefsituatie" van cursisten (zoals "zich gelukkig voelen"), "barrières" die hen van het leren weerhouden ("zoals te oud zijn om te leren"), hun "sociodemografische kenmerken" (zoals "geslacht") en hun "motivatie". Dit houdt in dat de vaststaande

kenmerken en de leefsituatie van de cursist zelf helemaal niet van invloed zijn op het feit of het geleerde in de praktijk gebracht kan worden. Er kan dus gesproken worden van een authentieke invloed van de leeromgeving. De meeste van deze kenmerken beïnvloeden gezamenlijk dat een cursist een betere plek in de samenleving krijgt. Ze staan niet op zichzelf. Na analyse werd duidelijk dat dat bij slechts twee factoren wel het geval is. Met deze twee factoren wordt nu vaak nog te weinig rekening gehouden bij het ontwerp en de realisatie van een educatief traject.

Allereerst met de zelfsturing. Cursisten kunnen hun eigen leren sturen tijdens het leerproces en mensen die dat beter kunnen, bereiken betere resultaten. Educatieve instellingen zouden cursisten zelf het inzicht moeten verschaffen hoe ze hun eigen leren kunnen sturen en hoe ze beter kunnen leren en waarvoor ze het doen. Centraal staan de vragen waarom men nu komt leren en wat men straks bereikt wil hebben? Het blijkt toch nog te vaak dat cursisten in een traject zitten, waarbij voor henzelf het eindresultaat niet helder is, waardoor ze niet het resultaat bereiken wat ze eigenlijk zouden willen bereiken. Het begrip zelfsturing doelt hier dus op het sturen van het eigen leren van de cursist binnen het leerproces. Het blijft dus wel gelieerd aan het leerproces zelf. Het zegt niets over het zelfsturend vermogen van de cursist an sich, maar juist het vermogen om binnen een leerproces zelf het eigen leren mee vorm te geven.

Ten tweede is de omgeving waarin het geleerde moet worden toegepast (“transfermogelijkheden”) vrij belangrijk en zou deze betrokken moeten worden bij het leerproces. Veel educatieve trajecten doen dat nu nog veel te weinig waardoor het leerresultaat uiteindelijk veel minder is. Mensen die tijdens het onderzoek aangaven dat ze het geleerde goed in hun omgeving konden toepassen, hebben betere resultaten geboekt. Daar zou de educatieve instelling in kunnen investeren. Samen met de cursist kijken naar waar je het geleerde gaat toepassen en wie en wat daar dan bij betrokken kan worden en hoe. Het leren houdt niet op buiten het klaslokaal. Ondanks dat veel instellingen dat ook wel belijden, is dat nog geen dagelijkse werkelijkheid.

Kortom educatieve instellingen zouden met cursisten de sturing op het eigen leren en op het eigen resultaat beter kunnen begeleiden. Daarnaast verdient het aanbeveling om de omgeving van de cursist zelf erbij te betrekken, zodat het geleerde direct kan worden toegepast. Klantgerichte benadering blijft dus centraal staan!

5. Niet meer van de regen in de drup

Uit de analyse van de wetenschappelijke onderzoeksresultaten blijkt dat de cursisten die deelnemen aan een leertraject binnen het <naam ROC invullen> dus niet in de spreekwoordelijke drup komen. Investing in een optimale leeromgeving kan ervoor zorgen dat dit succes nog vergroot wordt en dat het uiteindelijke effect van leren niet alleen 100 % is op het gebied van activering, maar ook op het gebied van internalisatie, participatie en connectie.

Naast investering in een betere begeleiding van docent, optimale interactie met en tussen cursisten en een betrokkenheid van de omgeving moeten leertrajecten inspelen op het vergroten van de zelfsturing en transfermogelijkheden van de deelnemer.

Hierbij blijft de kracht van een klantgerichte benadering voorop staan. Per deelnemer kijken waar hij of zij staat naar toe wil, hoe hij of zij daar kan komen en eventueel problemen in de toekomst kan “tackelen”, zoals investering in sociale contacten bij dreiging van het verlies van een baan. Door dit leerproces stap voor stap samen met de deelnemer te organiseren kunnen er druppelsgewijs leersuccessen geboekt worden. Successen die voor ieder individu een groot effect kunnen hebben.

Volwasseneneducatie kan dan (aangetoond uit de grote geboekte resultaten van het <naam ROC invullen>) een stortbui voor elke persoon betekenen die dagelijkse problemen uiteindelijk weg kunnen spoelen en een vruchtbare grond voor verandering in en verbetering van de dagelijkse levensomstandigheden kunnen realiseren.